

Pasningsvejledning

Hamsterrotter

Gambiansk kæmperotte (*Cricetomys gambianus*) er den hamsterrotte-art, der hyppigst forekommer i privat hold i Danmark. Hamsterrotter er ikke nærtbeslægtede med hverken hamstere eller rotter. Foto: Vladimír Motycka

- 1 Dyreart
- 2 Fuldvoksen størrelse
- 3 Forventet levealder
- 4 Anbefalet størrelse og indretning af anlæg eller bur
- 5 Særlige pasningsbehov, herunder krav til temperatur
- 6 Stimulering og behov for motion
- 7 Fodring
- 8 Sociale behov
- 9 Formering, yngelpleje og eventuel neutralisation
- 10 Typiske tegn på sygdom og nedsat trivsel
- 11 Øvrige informationer

1 Dyreart

Cricetomys emini

Hamsterrotte (Forest giant pouched rat, Emin's/African pouched rat)

Cricetomys gambianus

Gambiansk kæmperotte/hamsterrotte (Gambian (pouched) rat, African/northern giant pouched rat)

Hamsterrotter er gnavere (Rodentia) tilhørende familien Nesomyidae, der omfatter knap 70 arter af bl.a. forskellige klatremus og hamsterrotter, som alle er naturligt udbredt i Afrika eller på Madagaskar. I slægten *Cricetomys* er 2 anerkendte arter, men evt. 2 mere afhængigt af klassificeringen.

Trods det danske populærnavn er hamsterrotter ikke nærtbeslægtede med hverken de egentlige hamstere (*Cricetidae*) eller rotter (*Muridae*).

Af disse to arter er *C. gambianus* den mest almindelige i privat hold i Danmark. Der

Sværhedsgrad:
Mellem

Kort om dyrene

- 25-45 cm (uden hale), 1-2 kg; hanner størst
- Typisk omkring 6 år gamle
- Primært skumrings-/nataktive, men kan også være aktive om dagen
- Indevoliere min. 2 x 1 m og 2 m høj, gerne fri adgang til en udedel; gode skjul, klatre- og gravemuligheder
- Kræver rigeligt gnavemateriale
- Klatrer og graver godt; i stand til at svømme
- Kan blive tamme men kræver daglig træning og tålmodighed
- Æder nødder, frø, frugt og hvirvelløse dyr
- Primært solitære, især hanner territorielle; kan med visse hensyn holdes sammen (evt. adskilt)
- Drægtige i 4-5 uger og føder typisk 2-4 unger
- **Bemærk:** Deres bid kan forvolde stor skade

Udbredelse og levesteder

C. emini forekommer naturligt i det centrale Afrika og ved Vestafrikas sydlige kyst, kun i skovområder.

C. gambianus er udbredt syd for Afrikas Sahara-ørken, undtagen dele af det centrale og sydlige Afrika. Den er tilpasningsdygtig og lever i mange forskellige miljøer fra skove og åbne områder med bevoksning og termitboer til landbrugsområder, bebyggede områder; i byer sågar i kloaksystemer.

findes i handelen muligvis hybrider (krydsninger) af de to arter, men det frarådes at købe og avle på disse (læs mere i afsnit 9).

2 Fuldvoksen størrelse

Hamsterrotter er store gnavere med en længde på 25-45 cm plus en hale i omtrent tilsvarende længde. Vægten ligger for hunner typisk på 1-1,5 kg, mens hanner kan veje op til over 2 kg. Hunner har 8 dievorter.

Pelsens farve hos *C. emini* er mørk brun øverst og helt lys på bugen. *C. gambianus* er gråbrun øverst og gradvist lysere mod bugen. Farverne kan dog variere en del mellem individer. De to arter kan kendes fra hinanden ved overgangen mellem pelsens mørke og lyse farve på hhv. over- og undersiden, som er skarp hos *C. emini* og gradvis hos *C. gambianus*. Kun *C. gambianus* har desuden normalt en sort ring rundt om øjet, og ørerne er kun hos denne art beklædt med en smule hår. Derudover er *C. emini* typisk mere slank og muskuløs end *C. gambianus*, der kan virke mere kraftig og normalt er lidt større.

Hos begge arter er den yderste halvdel af den næsten nøgne, skællede hale hvid eller lys, mens den resterende del øverst er mørk. Halen er et vigtigt balanceorgan, når dyrene klatrer rundt i vegetationen.

Hamsterrotters hoved er langt og smalt og øjnene er relativt små. De har et relativt dårligt syn, men deres lugtesans og hørelse er til gengæld højt udviklet. Ørerne er relativt store, afrundede, opretstående og mobile, så de kan rettes mod og dermed bedre sanse eventuelle lyde.

3 Forventet levealder

Disse hamsterrotter bliver typisk omkring 6 år gamle, men de kan blive op til over 7 år.

4 Anbefalet størrelse og indretning af anlæg eller bur

Hamsterrotter er normalt skumrings- og nataktive, men de ses i såvel naturen som i fangenskab til tider at være vågne og søge efter føde også om dagen. Normalt bruger de dog det meste af dagen sovende i deres hule og kommer først rigtig frem i løbet af aftenen. Disse hamsterrotter har deres huler i mørke hulrum under sten, mellem trærodde, i termitboer, hule træstammer, forladte jordhuler o.l. Derudover ses de at grave deres egne underjordiske gangsystemer med et sovekammer og typisk flere forråds-kamre.

Hamsterrotter skal holdes i en lukket voliere af kraftigt trådnet og gnavesikrede materialer, da de let kan gnave sig igennem tyndere metaltråde samt plast og træ, hvis der er en kant eller revne, hvor de kan få fat. Størrelsen på anlægget for op til to individer skal som absolut minimum være 2 x 1 m og 2 m i højden, men meget gerne større. Toppen skal helst være i solidt materiale og ikke trådnet, da hamsterrotter kan finde på at klatre op ad siderne og hvis muligt langs toppen, hvorved der er en risiko for alvorlige fald. Da hamsterrotter let kan grave sig ud, skal anlægget sikres godt nedadtil med f.eks. fliser eller trådnet.

Anlægget skal udnyttes godt i højden med forskellige platforme og rigelige klatremuligheder. Inventaret skal bestå af et netværk af grene i forskellige tykkelser, tovværk (i naturmateriale), hylder, rør, hule træstammer o.l. Derudover skal der altid være mindst 1, gerne flere, passende redekasser til hvert individ og rigeligt redemateriale (f.eks. hø, halm, tøjstykker, neutrale papirstimler o.l.) tilgængeligt.

Bunden skal være fast og skridsikker og ikke af trådnet, medmindre buret er i direkte kontakt med jord/græs, da dyrenes fødder ellers kan beskadiges. Bundlaget skal helst være i jord og så dybt, at hamsterrotterne selv kan grave og etablere gange og huler i jorden. Som minimum skal der altid være gravemuligheder for dyrene (f.eks.

C. emini (billedet) kendes fra *C. gambianus* blandt andet ved den mere skarpe overgang mellem pelsens hhv. brunlige farve øverst og hvide farve nederst. Hos *C. gambianus* er overgangen mere gradvis. Foto: Iva Dostrasilová

Udvidelige kindposer

Hamsterrotternes populærnavn ("hamster", "pouched") kommer af de udvidelige kindposer, som også ses hos hamstere.

Kindposerne bruges til opbevaring og transport af føde og redemateriale.

Hamsterrotter skal holdes i en voliere af kraftigt trådnet, så de ikke kan gnave sig ud. Begge arter er dygtige klatrere og skal altid have rigeligt forskellige klatremuligheder i form af grene, tovværk, hylder, rør og lignende. Derudover er et tykt bundlag, der giver gode gravemuligheder, vigtigt. Foto: Iva Dostrasilová

Nattelarm

Selvom hamsterrotter kan ses at være aktive om dagen, er de oftest mest aktive midt om natten. Da de kan være temmelig højlydte, bør anlægget placeres et sted, hvor deres larm om natten ikke generer.

en stor kasse med jord eller en jordbunke). Andre passende bundlagstyper inkluderer træflis, støvfri spåner og andet støvfrit naturmateriale. Oven på bundlaget er bunker af blade og anden naturlig vegetation, som de kan rode rundt i, en rigtig god idé.

Hamsterrotter bruger typisk det samme hjørne i anlægget til at besøge i, og de kan med lidt træning lære at bruge en bakke (f.eks. med lidt kattegrus) som toilet, hvilket vil være en stor fordel for såvel den overordnede hygiejne som rengøringen. Da hamsterrotter i høj grad vil opbevare mad, skal forråds-kamrene tjekkes og tømmes jævnligt, så forrådnelse af foderrester undgås. Ekskrementer og foderrester fjernes, og frisk drikkevand gives dagligt. Anlægget og inventaret rengøres (jordbund rives og øvrigt bundlag udskiftes) et par gange om måneden eller oftere efter behov (mindre anlæg kræver generelt oftere rengøring).

5 Særlige pasningsbehov, herunder krav til temperatur

Hamsterrotter er tilpasset et varmere klima end det danske, men i naturen vil de normalt skjule sig i deres huler under jorden eller andre køligere steder på den varmeste del af dagen. Hamsterrotter holdes derfor bedst indendørs ved moderat temperatur, men kan med fordel også have en udendørs del tilknyttet til anlægget, så de kan benytte sig heraf i den varmere del af året.

Hele anlægget skal være sikret nedadtil og i kraftigt og gnavesikret materiale, så de ikke kan grave eller gnave sig ud.

Fordi hamsterrotter har en så sensitiv hørelse, skal anlægget placeres væk fra konstante støjgener, og høje, pludselige lyde skal generelt undgås, så de ikke stresses heraf.

6 Stimulering og behov for motion

Gem så vidt muligt forskellige fødeemner rundt omkring i anlægget, både oppe og nede (også i bundlaget) og i forskellige udfordrende beholdere, så hamsterrotterne aktiveres og stimuleres ved at lede efter og få fat i dem. De har en ekstremt god lugtesans og finder føden primært ved brug af denne. Forskellige duftige emner, f.eks. urter og blomster (ugiftige), kan derfor også være en berigende aktivitet for dyrene.

Begge arter er gode klatrere, *C. emini* i særdeleshed, og de er desuden i stand til at svømme. I anlægget er det derfor meget vigtigt med masser af klatremuligheder, så de på den måde får motion og får stimuleret og trænet deres klatrefærdigheder.

Hamsterrotter kan især i nye omgivelser være sky, og de kan også blive aggressive og bide ved indtrængen i deres anlæg. Taget deres størrelse i betragtning kan deres bid forvolde relativt stor skade. Individet kan dog ved tidlig tilvænnning, fra de er helt unge, blive særdeles tamme og fortlige med ejeren, og de er som sådan meget intelligente og lærenemme. Træning skal dog ske dagligt, og det kræver både tid og tålmodighed, hvis de skal blive helt tamme. Ældre individer kan være svære at gøre tamme, og det kan også variere meget mellem individer (formentlig afhængigt af avlslinjen og deres tidlige opvækst), hvor lette de er at tilvænne til mennesker, og hvorvidt de bryder sig om håndtering. Selv tamme individer kan finde på at bide i forsvar, så det skal respekteres, hvis de ikke bryder sig om f.eks. at blive løftet.

At hamsterrotter er intelligente og kan trænes på højt plan, illustreres ved menneskets brug af *C. gambianus* til bl.a. at finde landminer. Dette kræver dog systematisk træning fra de er helt unge. Træning kan være en stimulerende aktivitet for dyrene og en stor fordel for begge parter i forbindelse med håndtering.

Hamsterrotter kan og vil gnave i stort set alt, og de kan gøre stor skade, hvis de undslipper deres anlæg. Kun helt tamme hamsterrotter, der let kan indfanges, bør tages ud og løbe uden for deres anlæg, og dette skal altid ske under kontrollerede forhold under konstant opsyn og uden mulighed for dyrene at undslippe gennem revner, sprækker, huller mv.

Afslører landminer og tuberkulose

C. gambianus trænes systematisk af mennesker til at finde landminer, som bl.a. i Mozambique og Angola stadig i dag udgør en eksplosionsfare.

Hamsterrotters lugtesans er højtudviklet, og de er ved brug af denne i stand til at sanse sprængstoffet TNT, som landminer indeholder. Samtidig vejer hamsterrotter tilstrækkeligt lidt til ikke at detonere minerne.

Hamsterrotten trænes med bl.a. klikkertræning i at afgive et bestemt signal, f.eks. kradning i jorden, når den har fundet en mine, og på den måde kan minen udgraves og detoneres under kontrollerede forhold.

Derudover trænes arten også i at afsløre forekomsten af tuberkulose i spytkrøver, som de også kan detektere via lugtesansen. Denne diagnosticeringsmetode er langt hurtigere og mere effektiv end de gængse metoder, og man kan derved bedre forhindre spredning af sygdommen, som i Afrika hvert år estimeres at forårsage måske mere end 1 million menneskers død.

Organisationer som APOPO (www.apopo.org) står for optræning af gambianske kæmperotter til disse formål.

7 Fodring

Hamsterrotter er altædende og spiser dermed både vegetabilsk og animalsk føde. Deres primære føde i naturen består af plantemateriale som nødder, frø og frugt samt hvirvelløse dyr som insekter, krebsdyr og snegle, mens frugt og kerner fra palmetræer (f.eks. bananer og dadler) synes at være foretrukne emner.

Hamsterrotter ses til tider at æde deres egen afføring for således at optimere optaget af næringsstofferne fra føden.

Ved brug af deres meget udvidelige kindposer kan op til flere kilo føde transporteres tilbage til deres hule, hvor det opbevares i flere forrådskamre. Også ikke-spiselige emner som mønter, metal og tøjstykker er set at blive indsamlet og opbevaret i forrådskamrene.

Hamsterrotter skal som basisfoder have en blanding af en god gnaverblanding, grøntpiller og rottepilller, iblandet forskellige frø og kerner. Dertil suppleres dagligt med forskellige slags vasket, usprøjtet grønt og lidt frugt f.eks. mælkebøtter, spinat, urter, kogt kartoffel, gulerødder, roer, øvrige rodfrugter, tomat, agurk, squash, majs, ærter, porrer, selleri, kål, æble, pære, banan, mango, ananas og appelsin. Frisk hør skal altid være tilgængeligt som føde. Som proteintilskud, der er nødvendigt i kosten, kan gives hundepiller, hårdkogt æg, lidt skrabet kød og forskellige slags insekter og hvirvelløse dyr (f.eks. melorme).

Som godbid kan gives figner, dadler, græskarkerner, jordnødder og valnødder (gerne med skal, så de selv skal gnave sig igennem). Hasselnødder skal dog helt undgås, da det efter sigende skulle kunne udløse en allergisk reaktion hos hamsterrotter, og alle slags nødder skal generelt gives med måde.

Derudover skal der altid være en saltsten og en gnavesten, og grene af f.eks. birk, bøg og bambus skal altid være tilgængelige som gnavemateriale og føde. Vitaminer gives i pulverform strøet ud over foderet.

Den primære fodring sker bedst om aftenen, hvor hamsterrotterne naturligt vil vågne op, og på et fast tidspunkt hver dag. Fødeemnerne skal variere fra dag til dag, så det ikke bliver ensformigt, og så dyrene udfordres med at bearbejde forskellige emner.

Selvom hamsterrotter drikker relativt lidt og får en del af væskebehovet opfyldt gennem føden, skal der altid være frisk drikkevand tilgængeligt i en tung skål. De kan muligvis også trænes i at bruge en flaske, men nogle individer foretrækker at drikke fra en skål.

8 Sociale behov

Hamsterrotter lever primært solitært uden for parringssæsonen, mens de nogle steder muligvis kan findes flere sammen i koloni-lignende grupper. Især hanner kan være territorielle og blive aggressive over for artsfæller. I fangenskab kan han og hun ofte holdes sammen i par (med afkom til følge), men 2 hanner vil højst sandsynligt slås, evt. med fatale følger. Kønsmodne hanner kan derfor normalt ikke holdes sammen, selvom der dog findes eksempler, hvor 2 hanner har kunnet trives fint sammen.

For at tilgodese en kontakt mellem artsfæller skal hamsterrotter så vidt muligt holdes sammen i harmoniske par eller små grupper, hvis pladsen er tilstrækkelig. Dog skal sammensætning helst ske i en tidlig alder og under skarpt opsyn, så de kan skilles ad i tilfælde af alvorlige konflikter. Masser af skjul er vigtigt, for at individer altid har mulighed for at undslippe hinanden. Selvom et par tidligere har kunnet trives sammen, kan det ske, at de pludselig senere i livet begynder at blive mere aggressive over for hinanden. Derfor skal man altid være opmærksom på eventuelle konflikter, så man kan adskille dem i tide.

Kan et individ ikke trives i samme anlæg med et andet, skal det på anden vis have

Menneske & dyr

I visse byer og landbrugsområder anses *C. gambianus* som et skadedyr, der forsøges udryddet.

C. gambianus er tidligere, angiveligt via udslip fra privat fangenskabshold, introduceret til Florida Keys, hvor den havde etableret en mindre bestand. I dag er denne dog blevet helt eller næsten udryddet.

Begge arter af hamsterrotter indfanges og i visse tilfælde opdrættes i mange afrikanske lande til brug som fødekilde.

C. gambianus bruges også som forsøgsdyr og er først relativt nyligt begyndt at kunne findes i privat hold.

Selvom gambiansk kæmperotte på flere måder gavner mennesker, kan hamsterrotter også have en negativ effekt, da de bærer på visse sygdomme, såsom den virus, der forårsager abekopper (monkyepox).

Udover hvor arten spises af mennesker, har der andre steder i verden været tilfælde af abekoppeudbrud hos mennesker. I disse tilfælde formodes virussen at stamme fra gambianske kæmperotter, der blev holdt som kæledyr.

Status i naturen

Begge arter har en relativt stor naturlig udbredelse og formodede store bestandsstørrelser, og derfor anses ingen af dem som værende truede i naturen (IUCN: Least concern).

jævnlig kontakt med en artsfælle, f.eks. ved to anlæg ved siden af hinanden eller et stort opdelt anlæg, så de kan lugte og høre hinanden, men ikke skade hinanden fysisk. Parringsforsøg tilgodeser desuden et naturligt socialt behov.

Forskellige lyde bruges i kommunikationen mellem artsfæller, og nogle af lydene kan være temmelig høje. Hamsterrotter, der holdes i par og specielt i yngleperioden, kan være meget højlydte, mens hamsterrotter, der holdes alene, mest udstøder lyde, når de forstyrres og i situationer, de ikke bryder sig om.

9 Formering, yngelpleje og eventuel neutralisation

Hamsterrotter får typisk i naturen 4-5 kuld om året, og kuldstørrelsen er 1-6, men typisk 2-4 unger. Drægtighedsperioden er 27-36 dage, og ungerne fødes nøgne i en foret rede og vejer ca. 20 g ved fødslen.

Fravæningen sker i ca. 4-ugers-alderen, hvorefter ungerne skal skilles fra deres moder. Ungerne bliver kønsmodne et sted mellem 3- og 7-måneders-alderen.

Bemærk, at drægtige og diegivende hunner kan blive mere aggressive over for såvel artsfæller som mennesker.

Der kan muligvis i fangenskab forekomme krydsninger mellem *C. emini* og *C. gambianus*, da de fysiologisk er i stand til at yngle med hinanden. Det frarådes dog på det kraftigste at parre arterne med hinanden, og man bør kun avle på og anskaffe sig "rene" arter. Da arterne i naturen i store træk lever geografisk adskilt, og hybrider derfor ikke forekommer naturligt i høj grad, kan artskrydsning have uforudsigelige og negative konsekvenser i forhold til afkommets sundhed, fysiologi, adfærd og øvrige biologi.

10 Typiske tegn på sygdom og nedsat trivsel

Holdes hamsterrotter i stimulerende og rummelige omgivelser med både klatre- og gravemuligheder, får de en tilpasset og varieret kost, og har de naturlig kontakt til artsfæller (holdes evt. adskilt, hvis nødvendigt) ses sygdomme og mistrivsel sjældent.

Hamsterrotter bruger naturligt en del tid på at soignere sig selv, både hale, krop og ansigt, ved kradsen og slikken. Dette er helt naturlig adfærd og som udgangspunkt ikke tegn på hverken sygdom eller mistrivsel.

11 Øvrige informationer

For kontakt til praktikere forhør dig hos Dansk Primat Sammenslutning – Foreningen for Exotiske Pattedyr (www.aber.dk).

Ungerne fødes nøgne og vejer ca. 20 g ved fødslen. De fravænes som ca. 4 uger gamle, hvorefter de skal skilles fra moderen. Foto: Iva Dostrasilová

